

ZAPISKI IN GRADIVO

80 LET ZALOŠKE ŠOLE

STANE PADEŽNIK

Zalog je imel v zgodovini pomembno vlogo zaradi reke Ljubljanice in železnice Dunaj-Ljubljana – Trst. Ob Ljubljanici so imeli že Rimljani svoje utrdbne. Tudi prevozništvu je bilo razvito na njej, je pa doživelo odločilni udarec z razvojem železnic. Ko je stekla južna železnica skozi Zalog in bila zgrajena železniška postaja, je dobilo domače prebivalstvo in prebivalstvo sosednjih vasi možnost zaposlitve. Poleg dominantnega kmečkega prebivalstva je postajal proti koncu 19. stoletja vedno močnejši delavski sloj. Število prebivalstva je naraščalo, s tem pa tudi število šoloobveznih otrok. Zaloški otroci in otroci iz Podgrada so morali obiskovati osnovno šolo v Polju, ustanovljeno leta 1862. Zaradi tega je med Založani vzkliła želja po lastni šoli. Po svojih predstavnikih so to povedali matični občini Polje. Tamkajšnje županstvo je željo sprejelo z razumevanjem in dalo svoj predlog cesarsko-kraljevemu deželnemu šolskemu svetu. Deželni šolski svet je 6. maja 1907 naročil županstvu v Polju, naj poišče primeren prostor za stavbo šolskega poslopja v Zalogu. Po daljšem posvetovanju so kupili zemljo od dveh kmetov iz Spodnjega Kašlja, Andreja Dovča in Franca Gruma, v površini 38 arov 30 kvadratnih metrov, za 2905 kron 60 vinarjev. 15. novembra 1908 je krajevni okrožni šolski svet naznanil ustanovitev dvorazredne ljudske šole v Zalogu ter določil novi šolski okoliš, ki je zajel vasi Zalog, Spodnji Kašelj, Podgrad s skrajnima deloma Gradovlje in Gostinca. Ko so bila priskrbljena finančna sredstva, so osnovali odbor, ki je skrbel za potek gradnje. Vanj sta bila vključena posestnika Anton Snoj iz Spodnjega Kašlja in Janez Dimnik iz Zaloga. Pri organizacijskem delu sta sodelovala takratni župan občine Polje Jakob Dimnik in župnik Janez Miler. Z nasveti je pomagal Anton Drašček, učitelj v Polju in poznejši šolski upravitelj v Zalogu. Šolsko stavbo so začeli graditi spomladi 1910 in jo dogradili v pozni jeseni istega leta. Zanj so porabili 32.200 kron. Šola ni imela telovadnice, zato pa igrišče, veliko 5 arov, drevesnico, veliko 18,79 arov, na preostalih 10,25 arov pa so imeli zelenjavni vrt in čebelnjak.

Tako pričakovani dan otvoritve, 11. decembra 1910, so Založani preživeli v prazničnem razpoloženju, saj je ta dan pomenil kulturno prerojenje Zaloga. Z rednim dopoldanskim

poukom v obeh razredih so začeli 15. decembra 1910. Že med gradnjo šole je okrožni šolski svet v Ljubljani izdal razpis za nadučiteljsko in učiteljsko službo z zakonitimi prejemki in stalno namestitvijo. Občinski predstavniki v Polju so hoteli za nadučitelja marljivega Antona Draščka. Temu je ugodil deželni šolski svet z odlokom 17. novembra 1910 in ga namestil za začasnega vodjo s 1. decembrom. Anton Drašček je služboval kot suplent v Polju od 8. marca do 30. julija 1903, nato pa kot redni učitelj do prihoda v Zalog. Med tem je bil 4 mesece tudi začasni vodja ljudske šole v Polju. Za prvo, toda začasno učiteljico je bila imenovana Helena Franke iz Ljubljane, dotlej učiteljica v Makolah na Štajerskem. 3. januarja 1911 je bil Anton Drašček imenovan za stalnega učitelja in šolskega upravitelja. Ističasno je prišla v Zalog stalna učiteljica Izabela Fedrangšperg iz Dola. Z odprtjem osnovne šole je začel v Zalogu delovati tudi krajevni šolski svet, ki je obstajal vse do leta 1945. Njegovi prvi člani so bili Jakob Dimnik, predsednik, Janez Miler, podpredsednik, Anton Drašček, zastopnik šole, Ivan Dimnik, zastopnik občine, Anton Snoj, zastopnik občine. V šolskem letu 1911/12 je bilo na šoli 175 otrok, od tega 19 ponavljalcev, naslednje leto pa 182 otrok in 24 ponavljalcev. Zaradi vedno večjega števila šoloobveznih otrok je deželni šolski svet rešil prošnjo krajevnega šolskega sveta in odobril trirazrednico. 7. oktobra 1912 se je pričel pouk še v tretjem razredu. Za začasno učiteljico je bila imenovana Ivana Krapš iz Ljubljane. Zaradi politike takratnih šolskih oblasti so v šolskem letu 1912/13 začeli poučevati nemščino kot neobvezni predmet v drugem in tretjem razredu. Šolski upravitelj Anton Drašček se je zavedal, da šola ne sme ostati izolirana sredi kmečkega življa, zato se je z vso vnemo lotil njenega povezovanja z vasjo. V ta namen je na šolskem vrtu napravil drevesnico, kjer je vzgajal bodoče sadjarje. Februarja 1914 je začel predavati o racionalnem kmetovanju in sadjarstvu. K sodelovanju je povabil strokovnjaka geologa, ki je domačinom nazorno pripovedoval o življenju in vzgajanju kulturnih rastlin. 4. in 5. maja 1914 pa je organiziral vrtnarski tečaj za učiteljstvo kamniškega okraja in ljubljanske okolice, ki ga je strokovno vodil deželni sadjarski instruktor Humek. Kmalu po

sarajevskem atentatu, ki je bil povod za prvo svetovno vojno, je bila razglašena delna, 1. avgusta pa splošna mobilizacija, ki je zajela tudi učiteljstvo, zato je moral zaloški šolski upravitelj zapustiti šolo in ostati v vojski ves vojni čas. Med odsotnostjo ga je nadomeščala njegova žena Gabrijela, ki je začela v Zalogu poučevati 1. avgusta 1913. Zaradi povečanega števila učencev so morali v šolskem letu 1914/15 ustanoviti dva druga oddelka, tako, da sta samo dve učiteljici poučevali štiri razrede. Med vojno je bil pouk večkrat moten. Šolsko leto 1915/16 se je pričelo šele 16. novembra, ker je 26. avgusta vojaštvo zasedlo vse šolske prostore. Da ne bi pouk preveč trpel, so morali vojaki izprazniti zdaj eno, zdaj dve učilnici, zato je bil pouk včasih dopoldan, včasih popoldan, včasih samo popoldan. To je izmenično trajalo vse do konca maja 1918, ko so avstrijski vojaki odšli. Zaradi preobremenjenosti učiteljic in pomanjkanja prostora, ni bilo pouka v nadaljevalni šoli v šolskem letu 1917/18. Pouk so večkrat predčasno zaključili, da so otroci lahko pomagali doma pri kmečkem delu, ker je bila večina delovne sile mobilizirana. Šolski obisk med prvo svetovno vojno je bil zaradi tega tudi nezadovoljiv.

Šolski upravitelj Anton Drašček je prevzel vodstvo šole ponovno 1. decembra 1918. Na tem mestu je ostal skoraj 10 let. Delo mu je večkrat ovirala težka bolezen, zaradi katere je umrl 6. februarja 1928. Od februarja do septembra je bila začasna upraviteljica pokojnikova žena Gabrijela Šimenc-Drašček. Od 5. septembra 1928 do 31. avgusta 1940 pa je vodil šolo Fran Silvester, kateremu je sledil Franc Rebolj do 1949. Med vojno sta ga nadomeščala Stanko Svete od 1940-1942 in Franja Lavrič od 1942-1944. Drugi učitelji v tem obdobju so še bili: Valerija Rajc - 1914, Ana Ravnikar - 1915, Angela Lombard - 1915, Pavla Belič - 1916-17, Leon Fink - 1917-19, Franja Plehan - 1918-20, Vinko Rupret - 1919, Otilija Križ - 1924-25, Ana Gradišar - 1921, Metod Požar - 1922-23, Josip Pukelj - 1923, Vinko Kregar - 1923-24, Helena Potočnik - 1924-26, Ivan Bitenc - 1925, Ana Celnar - 1925-39, Silvester Cerut - 1925-40, Tilka Maserl - 1926, Franja Lavrič - 1926-45, Ruža Jeraj - 1927-28, Stanko Svete 1939-43, Ana Grčar - 1939-46, Angela Kočar - Vindšnuder - 1940-45, Ana Božič - 1944 in Silvester Perhavec - 1943-45.

Med prvo svetovno vojno se je število prebivalstva v Zalogu povečalo z dotokom precejšnjega števila goriških Slovencev, beguncev s področja Soške fronte. Sem so prišli tudi ruski vojni ujetniki, ki so razširili zaloško ranžirno postajo za izgradnjo številnih novih tirov. Število šoloobveznih otrok je zaradi tega naraslo, še posebno pa leta 1920, ko je bila v zaloški šolski okoliš ponovno vključena vas Gradovlje. Višji šolski svet je 8. junija 1921 razši-

ril zaloško šolo v štirirazrednico, 24. maja 1924 pa prosvetni oddelek za Slovenijo v petrazrednico. Nujnemu povečanju števila oddelkov pa ni sledila prostorska razširitev. Zaradi pomanjkanja učilnic so poleg dopoldanskega pouka uvedli tudi popoldanski. Občutno škodo je trpel pouk telesne vzgoje, ker ni bilo telovadnice. Ob lepem vremenu so učenci telovadili na dvorišču, sicer pa so ta predmet zamenjali z drugim. Šolsko vodstvo in krajevni šolski odbor so mislili tudi na dograditev šole. Leta 1926 so postavili predračun 5.000 dinarjev za izgradnjo telovadnice, naslednje leto pa 3.000 dinarjev za razširitev šole. Šolo naj bi razširili na sosednje parcele, toda ob pregledu zemljišča je komisija prosvetnega oddelka za Slovenijo 10. septembra 1930 predlagala drugo lokacijo. Zaradi večjega števila otrok in celodnevne zaposlenosti njihovih staršev so želeli ustanoviti tudi otroški vrtec. Začasno naj bi bil nastanjen v šolski sobi, ki je bila vsako popoldne prazna. Pozneje so spoznali, da bi bilo najbolje zgraditi novo šolo, vrtec pa bi bil v stari. Načrte jim je prekržala svetovna gospodarska kriza, ki je zajela tudi Jugoslavijo. Pomanjkanje je bilo tolikšno, da občina Polje ni mogla kriti vseh nujnih šolskih potreb in se je morala šola zadolžiti v papirnicah, knjigarnah in pri obrtnikih, pozneje pa je v ta namen odplačevala precejšen del svojih proračunskih sredstev.

V obdobju druge svetovne vojne je šola preživljala težke čase. Vanjo se je že 2. aprila 1941 naselila delavska četa jugoslovanske vojske in v kletnih prostorih šole pripravila zaklonišče, ki je pozneje služilo kot zaklon pred letalskimi napadi. Že po enem tednu je morala zapustiti svojo postojanko in se umakniti prvemu bataljonu drugega pehotnega polka, ki je ostal v šoli 10 dni. 1. maja 1941 je iz zaloškega šolskega okoliša izpadla vas Podgrad, ker je prešla pod nemško okupacijsko področje. Kljub vojni se krajevni šolski odbor ni mogel otresti misli na preureditev šolskih prostorov tako, da bi prizidal tri učilnice, italijanski visoki komisariat pa naj bi priskrbel izdelavo načrtov. Seveda iz tega ni bilo nič. Šolsko leto 1941/42 je bilo kratko. Začelo se je šele oktobra, končalo pa že maja, ker je 17. maja šolo zasedlo italijansko vojaštvo in ostalo v njej do 10. septembra 1943, ko je kapitulirala Italija. Okupator je šolo spremenil v trdnjavo. Okna na cestno stran je zazidal in na teh mestih uredil strelske line. Po odhodu italijanskih vojakov so šolo zasedli belogardisti, nato pa domobranci in ostali v njej do 1. februarja 1944. V tem času v Zalogu ni bilo pouka. Šola je dobila v prostorih osnovne šole v Polju dve učilnici, v katerih se je moralo zvrstiti pet razredov. Okupator je pridobival otroke z vključevanjem v organizacijo GIL ter s poklanjanjem igrač in oblačil. Ponovni vstop v zaloško šolo ni bil razveseljiv. Razdejanje je bilo veli-

ko. Kljub pogostim letalskim napadom, so jo kmalu obnovili in usposobili za pouk. Do konca vojne je šolo obiskovalo 74 dečkov in 60 deklic. Zaposlene so bile tri učiteljice in dva učitelja. Učiteljska knjižnica je imela 534 knjig, šolska pa 114. Med vojno so uporabljali učbenike: Flere – Naša prva knjiga, Hefner – Naše drugo berilo, Tretje slovensko berilo, Lepa naša domovina, Čitanka za prvi razred gimnazije; Računica I. del, Računica za ljubljanske šole I., II., III., IV. del, Računica za osnovno šolo V. del. Primanjkovalo je učil, zemljevidov in tudi knjig. Iz dobe okupacije na šoli ni ostala nobena slika ali zvezek. Vse je bilo uničeno ali pa pozneje ukradeno. Tudi dnevniki iz tega obdobja se niso ohranili.

Po osvoboditvi so bili otroci iz Podgrada ponovno vključeni v zaloško osnovno šolo. Vseh učencev je bilo tedaj 129. S svojim delom so se vključevali v razgibano življenje kraja. Nibirali so zdravilna zelišča, uničevali koloradskega hrošča, prispevali za ljudsko posojilo, pomagali pri gradnji zadružnega doma, prispevali za spomenik padlih v NOB, sodelovali pri društvih Svoboda, Partizan, Ljudska tehnika in v gasilskem društvu. Imeli so svoj pevski zbor, ki se je razvil zlasti, ko ga je vodil profesor Janez Žnidar. 23. februarja 1947 pa so na slovesen način sprejeli učence v pionirsko organizacijo. Odred je dobil ime po dijakinji Karlici Pangeršič, ki so jo fašisti mučili in je kasneje preminula kot partizanka. V šolskem letu 1950/51 je zaloška petrazrednica postala zopet štirirazrednica. Učenci višjih razredov so morali hoditi v Polje, kjer je bila sedemletna osnovna šola, preimenovana v 13. gimnazijo Ljubljana-Polje. Njeni višji razredi so se spremenili v nižjo gimnazijo. Reforma osnovnega šolstva v letu 1957/58 je prinesla novo osemletno osnovno šolo, v Zalogu pa so jo dobili šele 20. julija 1974, ko je bilo zgrajeno novo šolsko poslopje s sredstvi prvega samopriskevka. Poimenovana je bila po Adolfu Jakhlu, padlem borcu grosupeljske čete.

Zaloška šola ni bila le hram učenosti, ampak tudi žarišče kulturno-prosvetnega življenja. V šoli so bile vedno volitve. Šola je bila zbirališče ljudi ob manifestacijah, pred njo so se zbirali vaščani, predno so krenili po Zalogu skozi Spodnji Kašelj in zopet pred šolo, kjer jim je vedno govoril nadžitelj Drašček. Njegova zasluga je bila, da je šola čedalje bolj pridobivala na ugledu. Kot član samostojnega sadjarskega društva v Polju je hotel tudi v Zalogu ustanoviti samostojno društvo. To mu je leta 1920 uspelo. Mladino je hotel čimbolj pridobiti za sadjarstvo, zato je vsakemu učencu po končani šolski obveznosti poleg spričevala podaril še sadno drevesce. Po Draščkovi smrti je društvo ponovno zaživelo v času upraviteljstva Franca Rebolja. Delovalo je

do leta 1949, ko so osnovali splošno kmetijsko zadrugo v Zalogu. Anton Drašček je ustanovil tudi tamburaško društvo in salonski orkester, ki je s pomočjo učiteljstva nadaljeval delovanje tamburašev. Od leta 1924 so imeli v Zalogu pevski zbor, ki je bil do konca v sklopu čitalnice. Prvi pevovodja je bil učitelj Metod Požar, sledila sta mu učitelja Mirko Kregelj in Silvester Cerut, ki je pripomogel zlasti k napredku zborovskega petja. Drašček je bil tudi predsednik čitalnice. Večina učiteljstva je sodelovala pri Sokolu, ki je imel za svoje aktivnosti sobo v pritličju šole. Gabrijela Drašček je bila blagajničarka in režiserka igralske skupine sokolske mladine. Na pobudo delavskega društva Svoboda in krščanskih socialistov je od 3. februarja do 15. aprila 1932 šola priredila nadaljevalni tečaj za tovarniške delavce in železničarje. Udeležilo se ga je 40 slušateljev.

Učni načrt za gospodarsko kmetijski in gospodinjski pouk za šolsko leto 1913-14 za drugi razred je vseboval:

FEBRUAR	čas opletja raznih sadnih vrst in vrstic, uporaba načina cepljenja pri novih sadnih vrstah;
MAREC	vzgoja sadja, obrezovanje raznih vrst drevja, kako odpraviti škodljivce na sadju;
APRIL	vzgoja sadja, nekatere vrste za naše kraje, cepljenje in škropljenje sadja, vzgoja zelenjadi;
MAJ	sestava zemlje, lastnosti zemlje, vrste zemlje, rodovitnost zemlje, izboljšanje zemlje, osuševanje, gnojenje, negovanje, oranje, okopavanje in brananje;
JUNIJ	rastlinska hranljivost med hranjenjem, med rastjo, v času zorenja;
JULIJ	shranjevanje čez zimo, pomen in koristnost kmetijske družbe.

Tretji razred:

JANUAR	gospodinje v zimskih večerih, navodilo za delo v sadovnjaku in na vrtu februarja;
MAREC	cepljenje češenj, jabolk, hrušk, red in snaga v hlevu;
APRIL	vaje v cepljenju, pomladansko cepljenje sadnega drevja, razne vrste sadnih boleznih;

MAJ	škropljenje ob cvetenju, gospodinjstvo, knjigovodstvo;
JUNIJ, JULIJ, AVGUST	trg, kmetijski, svetovni izvoz sadja, škropljenje sadnega drevja;
SEPTEMBER	navodilo za delo na kmetiji, spravljanje kmetijskih rastlin, obdelovanje zemlje, kolobarjenje;
OKTOBER	raznovidna uporaba sadja, sadni mošt in drugi sokovi, kompoti, vina, džem, marmelada;
NOVEMBER	pitanje in boleznj goveda, zimska zadruga, kisanje krme;
DECEMBER	kmetijsko knjigovodstvo, zimsko škropljenje sadja in v zvezi s tem delovanje škropiva.

Zdravstveno stanje otrok. Učitelji so ugotovili, da je na šoli malo otrok, ki nikoli ne pijejo. Zato so imeli v šolskem letu 1919/20 vsakih 14 dni po eno uro protialkoholnega predavanja. V kasnejših letih so temu posvetili ves teden in ga poimenovali teden boja za treznost. Za alkoholizem otrok so v glavnem krivili starše. 18. januarja 1933 je po nalogu kraljevske banske uprave v Ljubljani higienški zavod izvedel preventivno cepljenje proti davici. Ob 8.30, bila je sredo, je bilo cepljenje na osnovni šoli Device Marije v Polju, za otroke med prvim in petnajstim letom starosti, v ljudski šoli v Zalogu pa ob 14.30. Ker je bilo cepljenje obvezno, je vse tiste, ki se ga niso udeležili, čakala kazen. V obdobju med obema vojnama, je morala šola nekajkrat na podlagi odredbe banske uprave prijaviti po dva revna učenca, da sta dobila podporo. Če šola tega ne bi storila, bi vso odgovornost nosil šolski upravitelj. 22. oktobra 1940 je šola nudila zimsko pomoč najpotrebnejšim otrokom. Dala jim je kruh in mleko, za božič pa obleko in obutev, za katero so prispevali denar dobrosrčni ljudje. 30. novembra 1940 je dr. Andrej Jenko poročal o garjah. V Zalogu je bilo 161 otrok, od tega 8 okuženih. Okužena sta bila tudi dva družinska člana. 21 otrok je imelo srbečico. Iz njegovega poročila se da razbrati, da je bilo v šolskem okolišu 1.619 prebivalcev, domov pa 191. 11. februarja 1941 je šola prejela od kemijske tovarne denar, ker pa ni sporočila, za kakšne namene naj ga potrošijo, so nekaterim kupili nove čevlje in nogavice, iz tega, kar je ostalo, so najrevnejšim otrokom kupovali vsak dan kruh, da ne bi stradali. Spomladi 1941 so razkužili

učilnice, ker je neki učenec dobil davico. Zdravstveno stanje učiteljev in učencev je bilo v začetku druge svetovne vojne zadovoljivo. Po razmeroma nizkih cenah so lahko na karte dobili moko, makarone, riž, sladkor, maslo in celo meso.

Učenec Lužar Anton je umrl zaradi poškodbe, ki jo je dobil pri skakanju. Ko je postala prehrana otrok vse bolj pičla, sta uprava šole in krajevni šolski odbor uvedla namesto šolske kuhinje prehrano s hladno malico. Za kruh je prispeval krajevni šolski odbor 350,00 din, dr. Kamkaj 1.000 dinarjev. V šolskem letu 1941/42 je bila mladina slabo hranjena. Pregledali so jo zdravniki specialisti potujoče ambulante, zobozdravnik pa jim je poruval vse slabe zobe. Za bolne so izdali zdravniška navodila. Na ljudski šoli ljubljanske pokrajine kraljevine Italije v Zalogu je bila ustanovljena zimska šolska kuhinja, ki je delovala od 15. 12. 1941 do 18.5.1942. Dnevno je dobilo kosilo 32 otrok. Kuhali so v hiši št. 50 vsak delovni dan in tudi ob sobotah. Posebnih težav pri organizaciji šolske kuhinje ni bilo. Težave so imeli le pri nabavljanju krompirja, fižola in zelenjave, ker so ga v jeseni in pozimi pokupili siromašnejši sloji in vojaki. V kraju namreč ni bilo več veliko kmetij. Naseljen je bil pretežno z delavci in železničarji. V šolskem letu 1942/3 je šolsko mladino pregledal dr. Gregorčič. Sanitarna potujoča ambulanta pa je pregledala prostovoljce. Epidemij ni bilo. Šolska kuhinja je bila organizirana za dve skupni otrok. Eni so jedli v Polju, drugi v Zalogu v gostilni Gradišček. V naslednjem šolskem letu so trije učenci dobili mumps, dva pa oslovski kašelj. Učilnice so razkuževali oktobra z žveplom. Otroci so jedli le doma, šolske kuhinje ni bilo, ker so bila živila racionalizirana, na karte, manjkalo je zlasti maščob in kruha, malo otrok je prinašalo malico v šolo.

Šola je imela nekoč izrazit smisel za proslave, prireditve in družabno življenje. Bila je tesno povezana s cerkvijo, zato je zaradi cerkvenih praznikov, verskih vaj, obhajila in drugega pouk večkrat odpadel. Verske vaje so imeli trikrat letno, običajno v oktobru, decembru in marcu, za druge, tretje, četrte in pete oddelke. Spoved je bila največkrat v oktobru. Maja so imeli učenci prvega razreda prvo spoved in sveto obhajilo, po katerem so bili pogoščeni. Vsako leto je na šolo hodil Miklavž in obdaril tiste otroke, katerih starši so poslali darila. Za božič so imeli božičnico, na kateri so z nabiralno akcijo za pomoč najrevnejšim otrokom nabrali nekaj tisočakov in blago za darila. Proslava se je začela z govorom šolskega upravitelja, nadaljevala s petjem božičnih pesmi in deklamacijami. Proslave so se udeležili tudi člani kraljevskega šolskega odbora. Otroci so bili obdarovani z oblekami in perilom in s piškoti. Gorelo je božično drevo, v razredih pa so bile postavljene jaslice.

Sledile so božične počitnice. Polletnih praktično ni bilo. Spričevala so dobili 31. januarja, z drugim polletjem so pričeli 3. ali 4. februarja. Velikonočne počitnice so praviloma trajale en teden konec marca. Za veliko noč so se učenci udeležili svete maše in šolske procesije. V maju so se učitelji in učenci udeležili procesije svetega rešnjega telesa, praznovali so spominski dan svete Helene, spomin na bitko pri Sisku 1593. leta pa so 22. junija proslavili z govorom, ki ga je poslala pokrajinska uprava. Rojstni dan kralja Petra II. Karadjordjeviča so praznovali 6. septembra v letih med I. svetovno vojno s šolsko mašo ob 8. uri in s proslavo. Teden rdečega križa je bil v septembru, ko so učencem pojasnjevali pomen organizacije za takratni čas. 25. septembra so imeli proslavo in sveto mašo v spomin na velikega škofa in preroditelja slovenskega šolstva Antona Martina Slomška. 9. oktobra po letu 1934 so praznovali obletnice smrti kralja Aleksandra Karadjordjeviča, tvorca kraljevine SHS, tragično preminulega v francoskem mestu Marseilles. 10.10. je bil koroški dan, ob katerem je šolska mladina skupaj s Krekovo mladino in gasilskim društvom organizirala manifestacije. Ljudje so se zbrali ob 18.30 pred šolo. Sprevod z lampijončki in državno zastavo se je podal na prostor pred gostilno Gradišček, kjer je poleg šolskega upravitelja imel govor še kak drug krajevni veljak. Pevski zbor je zapel dve pesmi, nakar se je sprevod pomaknil skozi Spodnji Kašelj nazaj pred šolo. Dan varčevanja so proslavljali 31. oktobra s predavanji o pomenu varčevanja. Učenci so prinesli cvetje in sveče in z njimi okrasili grobove na farnem pokopališču. Včasih so v oktobru praznovali tudi jadranski dan v spomin na ustanovitev jugoslovanske mornarice. V drugi polovici novembra so imeli izseljeniški teden, v katerem so imeli predavanja o izseljencih ter zbiralno akcijo slovenskih knjig, ki naj bi jih poslali izseljencem. Vsako leto 1. decembra so po sveti maši v šoli praznovali dan združenja Južnih Slovanov. 17. december, rojstni dan kralja Aleksandra Karadjordjeviča, so praznovali s sveto mašo in prostim

dnem. 21. januarja 1928 so rojstvo kraljeviča Tomislava proslavili s sveto mašo v cerkvi Device Marije v Polju in s prostim dnem. Prost dan so imeli tudi 22. januarja, v spomin na sv. Savo. Za praznik dela, 1. maja, se je podmladek Rdečega križa izkazal z gledališkimi igricama, ki jih je nekaj časa vodila Gabrijele Drašček. S predavanji in deklamacijami so proslavili materinski dan 11. maja. Istega meseca so se ponovno spomnili koroških Slovencev in zbirali denar, podobno kot ob dnevih, ko so imeli predavanja o tuberkulozi. 1942. leta so na dan svetih Treh kraljev italijanski okupatorji v gostilni Gradišček obdarili 40 otrok. Proste dni so imeli učenci tudi takrat, kadar je umrl član krajevnega šolskega odbora ali šolski upravitelj, dvakrat letno pa tudi zaradi zborovanja učiteljskega društva, ki so se ga udeležili vsi učitelji. Zaključki šolskih let so bili na Vidov dan 28. junija, seveda zopet s sveto mašo.

Navedeni podatki jasno govorijo o tem, kako močan vpliv je imela cerkev na vzgojo otrok in na življenje šole. Tudi vpliv veliko srbskega nacionalizma ni bil nič manjši, saj se je bilo treba spominjati zgodovinskih oseb in dogodkov, ki so bili za slovenski narod manj pomembni.

Zaradi pomanjkanja zgodovinskih virov, posebno zgodovinskih kronik iz 1. in 2. svetovne vojne ter najnovejšega obdobja, kronika ni popolna.

ZGODOVINSKI VIRI

Dokumenti šolskega arhiva v zgodovinskem arhivu mesta Ljubljana — Fotografije šole — Šolski muzej Slovenije

LITERATURA

Rdeči Zalog — Kronika — Brošura: Zgodovina šole v Zalogu (raziskovalna naloga zgodovinskega krožka)

Stane Padežnik
mentor zgodovinskega
krožka

DELAVSKA ZBORNICA

FRANCE KRESAL

Delavska zbornica je interesno predstavništvo delavcev in nameščencev, ki ima pravico in dolžnost dajati zakonodajalcem in vladi predloge, poročila in mnenja o reševanju delavskih socialnih vprašanj. Delavske zbornice so bile v bivši Jugoslaviji organizirane po načelu samouprave, ustanovili pa so jih po ured-

bi o delavskih zbornicah (1921) in določilih zakona o zaščiti delavcev (1922). V njihovo področje je sodila zaščita vseh ekonomskih, socialnih in kulturnih interesov delavcev ter nameščencev. Na zahtevo prizadetih strank so morale sodelovati pri posredovanju za sklepanje kolektivnih pogodb in pri sporih, ki so na-